

*Криштопа О.**

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ НА ПРАВОЧИНАХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Питанням застосування електронного підпису при посвідченні правочину піднімались вченими при коментуванні норм Цивільного кодексу щодо вимог до письмової форми правочину, але такі коментарі досить короткі і в них має місце лише відсилка до Закону України «Про електронний підпис». Питанням застосування нотаріусами електронного підпису в Україні присвячувалися роботи українських вчених, зокрема, Фурси С.Я [1], Волкова А. [2], іноземних - Козьє Д. [3], Красикової Г.В. [4] та ін.

У ХХІ ст. електронна комунікація завдяки вільному доступу до мережі Інтернету набуває значних розмірів. Новітні інформаційні технології проникають у всі сфери діяльності людини, у тому числі й в регулювання міжнародних правових відносин. Тут йде про технології та інформацію, що доступні всім адресатам у будь-який момент і не є обмеженими жодними просторово-часовими чи фізичними факторами. У зв'язку з цим, економічна, соціальна та культурна сфери мають пережити потужну хвилю перетворень. Вочевидь, це стосується і галузі права, яка повинна оновлюватися відповідно до вимог часу для того, щоб дати відповідь новим нагальним питанням і вкотре засвідчити цінність основних принципів свободи, солідарності та справедливості у взаєминах між суспільством та урядом

Отже, необхідно сформувати надійну інфраструктуру, яка б дозволила створення і об'єднання електронної інформаційної спільноти, здатної захистити інтереси своїх громадян, з одного боку, а з іншого – розвинути електронну торгівельну мережу, основою якої були б гарантії на кшталт тих, що є дійсними для обміну офіційними документами на паперових носіях.

Одним із вироблених суспільством регулятивних захисних заходів і виступає електронний підпис, ключовою властивістю якого є надання юридичної сили повідомленням, здійсненим в електронному вигляді. Електронний підпис (далі ЕП) – це реквізит електронного документа, призначений для його захисту від підробки, який дозволяє ідентифікувати власника сертифіката ключа підпису, а також засвідчити відсутність неточностей в інформації електронного документа. Власником сертифіката ключа підпису виступає фізична особа, на ім'я якої сертифікаційним центром виданий сертифікат ключа підпису і яка за допомогою цифрових засобів може створювати власний ЕП для використання в електронних документах [5].

Іспанія була однією з перших європейських країн, яка ухвалила національні закони щодо застосування ЕП. Так, в країні було видано королівський указ 14/1999 про електронний підпис, який корегує іспанське законодавство з урахуванням положень

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Фурса С.Я.

директиви Європарламенту та Ради Європи 1999/93/CE навіть раніше, за її публікацію у Офіційному віснику європейського співтовариства. В наступні роки в Іспанії приймається ще ряд законів та уточнень, пов'язаних із використанням електронного документообігу, серед них Закон 34/2002 «Про інформаційні послуги та електронну торгівлю» [6], Закон 59/2003 «Про електронний підпис» [7], в якому розрізняють три види ЕП:

1) електронний підпис як сукупність даних у електронному варіанті, які можуть бути використані як засіб ідентифікації особи, яка підписує. Чітким прикладом такого підпису (найпростішого серед трьох і такого, який надає користувачам найменше гарантій безпеки) є користувач і пароль, який ми використовуємо для доступу до нашої електронної пошти.

2) ускладнений або «прогресивний» ЕП як сукупність даних, які дозволяють ідентифікувати особу, яка підписує і зафіксувати будь-які подальші зміни інформації щодо самого підписуючого чи щодо даних, на які він посилається при підписанні документу, і які знаходяться під його безпосереднім контролем. У такому випадку ЕП нам забезпечує цілісність та достовірність документу, що підписується, тобто гарантує, що зміст документу не зазнав жодних змін з моменту його підписання.

3) кваліфікований (визнаний) сертифікат – це удосконалений ЕП з підвищеним рівнем безпеки, який створено на основі державного визнаного сертифікату щодо створення ЕП. Різниця між другим та третім різновидом ЕП полягає у тому, що останній засвідчується Державним відділом сертифікації, який перед виданням сертифікату встановлює дієздатність його особи-власника.

В Україні відносини, які виникають при використанні електронного цифрового підпису нотаріусами, регулюються законами України «Про електронний цифровий підпис» [8], «Про електронні документи та електронний документообіг» [9], а також в положеннях Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [10]. Так, в п. 18 глави II Інструкції, передбачено, що застосування ЕП на правочинах здійснюється нотаріусом лише за наявності технічних можливостей роботи з електронними документами та на підставі попередньої письмової згоди підписувача щодо використання електронного варіанту підпису.

Так, в Інструкції вказується, що у заяві повинен бути перелік правочинів, хоча не уточнюється яких саме. Також прописується, що у разі застосування ЕП нотаріус спочатку повинен встановити особу підписувача і перевірити його дієздатність, крім того обсяг правоздатності юридичної особи та повноважень її представника. Отже, насамперед, потрібно зазначити, що в Україні не існує єдиного реєстру щодо ЕП. Відповідно, проблема полягає в тому, що нотаріуси взагалі не застосовують ЕП, так як не знають, коли його потрібно застосовувати, нечітко це питання регламентовано в законодавстві і відсутні положення щодо співробітництва нотаріусів (зокрема, вчинення електронних підписів) у міжнародних договорах України з іншими державами. Існування Реєстру електронного підпису може значно полегшити роботу нотаріусів України з іншими європейськими державами, наприклад, у випадках звернення громадян до нотаріусів іншої країни та іноземних громадян до українських нотаріусів.

1. Фурса С. Я. Електронний підпис у діяльності нотаріуса // Нотаріат Адвокатура Суд. - 2005. №5 (7). - С. 4.
2. Волков А. Електронному документу - електронний цифровий підпис // — Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/23/>
3. Козье Д. Электронная коммерция / Пер. с англ. - М.: Издательско-торговый дом «Русская редакция», 1999. - 288 с.

4. Красикова А.В. Гражданско-правовое регулирование электронных сделок : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 : Саратов, 2005 180 с. — Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/223304.html>
5. Bosh Carrera A., Brancós Nùñez E., Piera A., Fuentes Martínez, Fugardo Estivil J., Gómez Clavería P., Huidobro Arreba C., Gonzáles Bou E., Martínez Dié R. El notariado y la reforma de la fe pública. – Madrid: Marcial Pons, 2007-415 p.
6. García-Atante Lacadena R. Prontuario de Práctica Notarial. - Navarra: Dapp publicaciones jurídicas, 2008-997 p.
7. Ley del Notariado. Ley de 28 de mayo de 1862, Gaceta de Madrid del 29/5/1862 <http://www.jurisweb.com/legislacion/civil/Ley%20del%20Notariado.htm>
8. Закон України Про електронний цифровий підпис: / Верховна Рада України. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Закон України Про електронні документи та електронний окументообіг за станом на: / Верховна Рада України. Офіц. Вид. К: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 36, 275 с.
10. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України за станом на: 16 грудн. 2009 р. 03.03.2004 N 20/5 зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 березня 2004 р. за N 283/8882